

Crna Gora
Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja

INFORMACIJE O PRIORITETNIM RAZVOJNIM PROJEKTIMA IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE

Podgorica, decembar 2015. godine

NAZIV/CILJ PROJEKTA

Podrška investicijama u poljoprivredi – IPARD-like projekat

OPIS PROJEKTA/ CILJ PROJEKTA

EU/IPA projekat izgradnje institucija u poljoprivredi i ruralnom razvoju (IPARD-like) je projekat namijenjen podršci poljoprivrednim proizvođačima u Crnoj Gori i relevantnim institucijama u procesu uspostavljanja sistema za buduću uspješnu implementaciju pretpristupnih fondova Evropske Unije.

Projekat se finansira uz podršku Evropske unije kroz IPA komponentu I – *Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija*, a implementira ga Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja u saradnji sa Svjetskom bankom. Sredstva su obezbijeđena iz IPARD za 2011. i 2012. budžetsku godinu. Ukupna vrijednost projekta iznosi 4,5 mil EUR. Projekat se sastoji iz dvije komponente: 1) Implementacija grant šema na osnovu pravila IPARD-a i 2) Tehnička pomoć za implementaciju i monitoring.

U okviru komponente „Implementacija grant šema na osnovu pravila IPARD“ 07.12.2014. godine objavljen je javni poziv za mjeru „Investicije u poljoprivredna gazdinstva“. Podrška investicijama se daje sa ciljem modernizacije proizvodnje, poboljšanja kvaliteta proizvoda i jačanja proizvodne konkurentnosti, a predviđena je za sektore: mljekarstva, govedarstva, ovčarstva i kozarstva, živinarstva, svinjogojstva, pčelarstva, voćarstva, povrtarstva, uključujući i uzgajanje aromatičnog, ljekovitog bilja i pečurki, ratarstva, vinogradarstva, maslinarstva i akvakulture.

Cilj projekta: povećanje iskustva crnogorskih organa u upravljanju sredstvima bespovratne podrške u skladu sa osnovnim pravilima EU Instrumenta za pretpristupnu pomoć za ruralni razvoj i poboljšanje produktivnosti ciljnog broja poljoprivrednih gazdinstava.

REZULTATI

Prijem zahtjeva za podršku za IPARD-like javni poziv trajao je do 28.02.2015. godine. Ukupno je primljen 521 zahtjev. Ukupna vrijednost ovih zahtjeva je 21.822.785,12 EUR sa PDV-om odnosno 18.640.596,78 EUR bez PDV. Završene su administrativne provjere kompletnosti i prihvatljivosti i trenutno je u toku posljednja faza terenskih kontrola i bodovanje uspješnih zahtjeva.

Nakon intenzivne javne kampanje koja je sprovedena u svim opštinama u Crnoj Gori u svrhu predstavljanja svih uslova i kriterijuma za podršku po ovom projektu, kao i odrađenog dizajna i štampanja propagandnog materijala (baneri, lifleti i dr.) i Operativnog priručnika, u okviru komponente "Tehnička pomoć za implementaciju i monitoring" formiran je i Odbor za monitoring IPARD like projekta. Odbor za monitoring IPARD-like projekta čine ključni učesnici u procesu ruralnog razvoja Crne Gore: ekonomski i socijalni partneri, kompetentne regionalne,

lokalne i druge javne institucije, druga tijela koja predstavljaju civilno društvo, nevladine organizacije, predstavnik Evropske komisije, direktor IPARD agencije i Ministarstvo finansija (NAO-a – NF).

U IV kvartalu potpisan je 291 ugovor o dodjeli bespovratne podrške za IPARD-like projekat. Ukupna vrijednost investicije iznosi 10.364.993,42 sa PDV, odnosno 8.847.558,51 bez PDV, dok je vrijednost podrške 5.147.048,44 (bez PDV). Prvi isplaćeni zahtjevi za isplatu se očekuju u I kvartalu 2016.godine.

PLANIRANE AKTIVNOSTI

Po potpisivanju ugovora, korisnici se obavezuju da u propisanom roku iz svojih sredstava (sopstvena sredstva ili kredit) realizuju investiciju i podnesu Zahtjev za isplatu-povraćaj sredstava sa dokazima o izvršenim uplatama i ostalom propisanom dokumentacijom. Procedura odobravanja zahtjeva za isplatu-povraćaj je ista kao i procedura za odobravanje zahtjeva za podršku i obuhvata administrativnu i terensku kontrolu.

ROK REALIZACIJE

kontinuirano 2016. godina - Realizacija investivije

BENEFITI

IPARD-like projekat predstavlja početak korišćenja sredstava Evropske Unije u Crnoj Gori, namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju. Ovaj projekat je ujedno i nastavak uspješne implementacije projekta Svjetske banke - MIDAS, preko kojeg je u crnogorsku poljoprivredu investirano preko 14 mil. EUR. Uz direktno jačanje poljoprivrednih proizvođača, implementacijom IPARD-like projekta relevantne institucije, na prvom mjestu Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Direktorat za IPARD plaćanja, steći će neophodno iskustvo u sprovođenju pretpristupnih fondova Evropske Unije i ojačati svoje kapacitete. Takođe, ovim tranzicionim korakom stvoriće se uslovi za uspješno korišćenje sredstava predviđenih IPARD programom 2014-2020.

NAZIV/CILJ PROJEKTA

Jačanje prerađivačkog sektora u oblasti poljoprivrede

OPIS PROJEKTA

Koncept predviđa razvoj prerađivačkog sektora u oblasti poljoprivrede kako bi se ostvarili dodatni prihodi i povećala dobit i vrijednost s obzirom na investicije u primarnu proizvodnju.

REZULTATI

Realizovana su 44 projekta, sa ukupnim obimom investicije od 254.000 EUR. Za podršku unaprijeđenju kvaliteta sirovog mlijeka podržano je 112 projekata i investirano 141.000 EUR.

U dijelu podsticaja predviđenih mjerama Agrobudžeta za podršku podizanja višegodišnjih zasada ljekovitog i aromatičnih bilja odobrene su dvije investicije i podignuti novih zasada površine 5ha.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je završilo aktivnosti na pripremi IPARD-*like* 2 poziva. Evropska Komisija i Svjetska Banka potpisale su ugovor. Ovo će omogućiti realizaciju IPARD-*like* 2 poziva za investicije u mjeru "Ulaganje fizičkog kapitala vezano za preradu i marketing poljoprivrednih i ribljih proizvoda". Planirani budžet za ovu mjeru iznosiće 5 miliona EUR.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je pripremilo i usaglasilo sa EK a Vlada CG usvojila Program poljoprivrede i ruralnog razvoja Crne Gore u okviru IPARD II 2014-2020. Time je obezbijeđena podrška od strane EK za naredni period iznosu od 39 miliona EUR.

PLANIRANE AKTIVNOSTI

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja će i u toku 2016. godine aktivno raditi na privlačenju investitora u sljedeće sektore sa potencijalom za preradu:

- (1) Plantažni uzgoj ljekovitog bilja
- (2) Prerada mlijeka i mliječnih proizvoda
- (3) Otkupni centar za preradu voća i povrća (Kuća voća)

ROK REALIZACIJE

Ovi projekti se kontinuirano realizuju dok se izgradnja Kuće voća, Kuće vina i Kuće maslina očekuje tokom 2016. godine.

BENEFITI

- Jačanje prerađivačkih kapaciteta, i
- Povećanje nivoa zaposlenosti,
- Smanjenje spoljno-trgovinskog deficita kroz supstituciju uvoza domaćom proizvodnjom i izvozom.

NAZIV/CILJ PROJEKTA

Jačanje drvoprerađivačke industrije

OPIS PROJEKTA

Crna Gora, pored visoko vrijednih ekoloških i socijalnih funkcija svojih šuma, šumske resurse vidi i kao potencijal za razvoj nacionalne ekonomije. Zalihe drveta u našim šumama predstavljaju dovoljnu sirovinsku osnovu za razvoj ove grane prerađivačke industrije. Opšti zaključak da se u Crnoj Gori drvo ne koristi u mjeri očekivanog i mogućeg, kao i da postojeće korišćenje karakterišu neracionalnosti su između ostalog potrebne investicije i ciljana podrška razvoju drvne industrije, posebno u segmentima polufinalne i finalne prerade drveta. Rezultati na tom polju mogu brzo dovesti do rasta proizvodnje i u šumarstvu i drvnoj industriji, što će za posledicu imati i zapošljavanje, a obzirom na trenutno povećanju tražnju za proizvodima od drveta na globalnom planu i rast izvoza proizvoda od drveta.

TREKUTNI STATUS

U cilju realizacije projekta Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je sprovedo sledeće aktivnosti:

- Sprovedene su mjere za stimulaciju izvoza drvne sirovine za industrijsku proizvodnju, donošenjem podzakonskih akata sa ad-hoc mjerama naplate naknada za izvoz tehničkog drveta;
- Zajedno sa Evropskom Bankom za obnovu i razvoja izrađena Studija potencijala za investicije u sektor drvoprerađivačke industrije i održana investiciona konferencija u Podgorici;
- U kontinuitetu se prate investicione aktivnosti na izgradnji pilane na Žablaku, revitalizaciji preduzeća "Gornji Ibar" iz Rožanice, reorganizaciji i održavanju kontinuirane proizvodnje u preduzeću "Javorak MB" u Nikšiću i otvaranja novih drvoprerađivačkih pogona na sjeveru Crne Gore.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja kontinuirano radi na unaprjeđenju evidencije proizvodnje i prometa drveta, uređenju tržišta drvnih proizvoda i diverzifikaciji proizvodnje. S tim u vezi, sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Ustanovljen je registar preduzeća koje se bave šumarstvom i drvnom industrijom i prikupljene osnovne informacije o proizvodnji, broju zaposlenih i budućim razvojnim projekcijama kod istih; kontinuirano se prati novo zapošljavanje u ovim preduzećima;
- Promocija potencijala u oblasti drvoprerađivanja (posebno za polufinalnu i finalnu proizvodnju) u Crnoj Gori kroz greenfield investicije

PLANIRANE AKTIVNOSTI

- Podsticanje rasta proizvodnje u šumarstvu i drvnoj industriji po godišnjoj stopi od 8% u šumarstvu i 15% u drvoprerađivanju;
- Keiranje ambijenta da se raspoložive količine drvene biomase koriste prvenstveno za podmirenje domaćih potreba, ali na energijski efikasniji način;
- Podsticanje udruživanja sa ciljem lakšeg pristupa tržištima i povezivanje proizvođača proizvoda od drveta u klastere;
- Privlačenje investitora zainteresovanih za učešće u revitalizaciji postojećih pogona za drvoprerađivanje, u saradnji sa lokalnim upravama

REZULTATI

Rast proizvodnje u šumarstvu od 23% i rast proizvodnje u drvnoj industriji od 27,9% u odnosu na 2014. Godinu. Takođe, bilježi se **proizvodnje peleta u Crnoj Gori**, obzirom da su tokom 2014. i 2015. godine otvorena tri nova pogona za proizvodnju peleta. **Zabilježene nove investicije u drvoprerađivanje u iznosu od 3.429.000 €** (najviše u „Vektra Jakić“ Pljevlja - 2.050.000 €, zatim u „Gornji Ibar“ Rožaje - 530.000 €, u izgradnju Pilane na Žablaku - 496.000 €, peletaru „Vučje“ u Nikšiću 300.000 € i „Javorak MB“ Nikšić – 53.000 €).

Podaci ovog ministarstva o broju zaposlenih u sektorima šumarstva i drvne industrije ukazuju na povećanje broja zaposlenih od 2014. do 2015. godine.

BENEFITI

- povećanje proizvodnje, prvenstveno u segmentima polufinalne i finalne prerade drveta;
- efikasnije korišćenje šumskih resursa;
- rast zaposlenosti;
- rast izvoza;
- stvaranje uslova za razvoj klastera.

NAZIV/CILJ PROJEKTA	Izgradnja pogona za preradu otpada životinjskog porijekla
OPIS PROJEKTA	U odnosu na trenutni način uređenja, standardi Evropske Unije zahtijevaju drugačija rješenja odstranjivanja i rukovođenja otpadom životinjskog porijekla. Shodno postojećoj regulativi, svaki proizvođač dužan je da pronađe mjesto adekvatno za odlaganje otpada od ovog tipa. Studija za neškodljivo uklanjanje životinjskog otpada, urađena u okviru MIDAS projekta, jasno ukazuje da trenutni kapaciteti koji su na Crna Gora raspoloživi, nijesu dovoljni za izgradnju samostalnog projekta za ovu namjenu. Ipak, cilj Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja je da u saradnji sa potencijalnim investitorima zajednički pronađe rješenje za izgradnju ovakovog pogona na teritoriji Crne Gore, vjerujući da se time problem dugoročno rješava. Moguće rješenje leži u saradnji sa zemljama regiona, kroz koju bi se ostvarile dovoljne količine otpada. Zato je bez regionalne saradnje ovaj projekat neodrživ. Da bi cjelokupni proces proizvodnje bio zaokružen i u skladu sa standardima, potrebno je urediti svaki dio tog procesa.
REZULTATI	U cilju što bolje pripreme za realizaciju ovog projekta MPRR je sproveo niz aktivnosti koje su uključivale: - Izradu Plana upravljanja nus proizvodima životinjskog porijekla. Predlog pripremljen u okviru MIDAS projekta; - Studija izvodljivosti za pilot-projekat odlaganja kategorije 1 nus proizvoda životinjskog porijekla i specifičnog rizičnog materijala u opštinama Nikšić i Bijelo Polje. Predlog pripremljen u okviru MIDAS projekta; - Izrada pravilnika o rukovođenju otpadom životinjskog porijekla, na osnovu čega će se stvoriti platforma za privlačenje investitora koji su zainteresovani za otkup i preradu otpada životinjskog porijekla i usaglašavanje sa EU regulativom. Pravilnici usvojeni u 2015 (Pravilnik o klasifikaciji i postupanju sa nus proizvodima životinjskog porijekla i metodama prerade nus proizvoda, Pravilnik o higijenskim, veterinarsko zdravstvenim i drugim uslovima za nus proizvode i objekte za preradu ili uništavanje nus proizvoda životinjskog porijekla); - Obuka za subjekte poslovanja i nadležne organe. Obuka održana; - Uspostavljanje kontakata sa potencijalnim investitorima. Uspostavljeni kontakti sa kompanijama Energo zelena-Belgija, ATC Mađarska, ICM-Irish Country Meats i dr. Tokom jula/septembra održani sastanci sa potencijalnim investitorima u ovoj oblasti.
PLANIRANE AKTIVNOSTI	Nakon usvajanja pripremljenih dokumenata, stvoriće se jasnija slika o samim potrebama, i vrstom postrojenja koje se planira izgraditi u modalitetima izgradnje. Paralelno će se nastaviti aktivnosti koje uključuju animiranje investitora za potencijalna ulaganja u ovu oblast.
ROK REALIZACIJE	S obzirom na obuhvat posla nije realno očekivati da se aktivnosti na ovom projektu realizuju prije 2017. godine.
BENEFITI	Rješavanje pitanja upravljanja otpadom proizvoda životinjskog porijekla je od velikog značaja za Crnu Goru. Osim uređenja stanja u ovoj oblasti, benefiti od ovog projekta su sljedeći: - kreiranje novih radnih mjesta kroz otvaranje postrojenja i osnivanje fabrike za preradu otpada; - proizvodnja sirovina koje se koriste kao energenti, bio gorivo u daljem procesu proizvodnje i prerade.

Aдекватno rješavanje ovog problema doprinijelo bi očuvanju životne sredine u Crnoj Gori kao i imidžu Crne Gore kao ekološke države.

NAZIV/CILJ PROJEKTA

Dugoročan zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini

OPIS PROJEKTA

Pored činjenice da Crna Gora ima prilično visok stepen obradivog zemljišta po glavi stanovnika, problem predstavlja činjenica da je to obradivo zemljište podijeljeno na manje parcele (usitnjene posjede) što dodatno otežava ozbiljniju industrijsku proizvodnju u oblasti poljoprivrede. Takođe, stanje na terenu koje ne korespondira dostupnoj dokumentaciji o istom, umnogome usporava cjelokupnu proceduru davanja u zakup zemljišta. Crna Gora, kroz strategiju kooperativa i “Zakona o agro - kooperativama”, teži kolektiviziranju, udruživanju proizvođača i njihove proizvodnje na usitnjenim posjedima. Sa druge strane mali broj velikih parcela moraju biti strateški opredijeljene i privedene namjeni koja će generisati povećanje poljoprivredne proizvodnje namijenjene domaćoj potrošnji i izvozu što će direktno uticati na smanjenje spoljnotrgovinskog deficita.

Zasijane površine predstavljaju osnovu za kreiranje sredstava koje će Crna Gora ubuduće crpiti iz fondova Evropske Unije, što, pored rasta proizvodnje, smanjenja uvoza kroz zadovoljenje sopstevnih proizvoda i izvoz predstavlja jedan od glavnih ciljeva poljoprivredne politike.

REZULTATI

Urađena je zahtijevana Metodologija za procjenu početne cijene zakupa poljoprivrednog zemljišta i proslijeđena je radnim tijelima Vlade na usvajanje. Izrada ovog dokumenta je preduslov za realizaciju projekta Dugoročan zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini, s obzirom da se za glavni kriterijum za potpisivanje ugovora, a to je određivanje početne cijene zakupnine, na osnovu koje se objavljuje i javni oglas - ne postoji jasna metodologija. Postojeća metodologija procjene nepokretnosti u državnoj svojini nije bila adekvatna poljoprivrednog namjeni, imajući u vidu formulu i koeficijente na osnovu kojih se određuje tržišna vrijednost nepokretnosti a koji korespondiraju sektoru građevinarstva.

PLANIRANE AKTIVNOSTI

U toku 2016. godine u planu je izrada predloza Zakona o poljoprivrednom zemljištu, bez kojeg je dosadašnja realizacija projekta bila izuzetno otežana. Takođe, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja će kroz realizaciju LPIS projekta (Sistema identifikacije poljoprivrednog zemljišta) započeti proceduru obilježavanja poljoprivrednog zemljišta u privatnom vlasništvu, što će doprinijeti kreiranja jedinstvene baze raspoloživog poljoprivrednog zemljišta u Crnoj Gori.

BENEFITI

- Povećanje površine pod zasadima, rast domaće proizvodnje hrane,
- supstitucija uvoza izvozom,
- rast zaposlenosti u poljoprivredi,
- povećanje broja poreskih obveznika (smanjenje sive ekonomije),
- rast učešća poljoprivrede u BDP Crne Gore.

EKONOMSKI PRESJEK REALIZACIJE PRIORITETNIH RAZVOJNIH PROJEKATA U 2015.GODINI

Prioritetni razvojni projekti	Broj zaposlenih	Rast izvoza	Obim proizvodnje
Podrška investicijama u poljoprivredi – IPARD like projekat ¹	71	-1,690,274 ²	-
Jačanje prerađivačkog sektora u oblasti poljoprivrede	76		-
Jačanje drvoprerađivačke industrije	66 ³	+4,772,434	Šumarstvo 23% ⁴ Drvoprerađivačka 27,9% ⁵
Izgradnja pogona za preradu otpada životinjskog porijekla	-	-	-
Dugoročan zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini	15	-	-
UKUPNO	228	3,356,341	

¹ Podržani projekti

Sektor investicije	Broj odobrenih projekata
Akvakultura	8
Biljna proizvodnja i pčelarstvo	103
Stočarstvo	180

Planirana zaposlenost kroz IPARD program:

Broj zaposlenih:	2015	2016	2017	2018	2019
UKUPNO	71	81	88	94	100

² Ukupan izvoz u prvih 10. mjeseci 2014. godine iznosio je 81,7 mil. €, međutim, u izvozu su bili uključeni i proizvodi koji su reeksportovani, pa je izvoz crnogorskih poljop. proizvoda iznosio 46,3 mil. €. Ukupan izvoz u prvih 10. mjeseci 2015. godine iznosio je 44,6 mil. €.

³ Tokom 2015. godine zabilježen je rast broja zaposlenih u šumarstvu i drvnoj industriji od **206** zaposlenih

⁴ Podatak o rastu proizvodnje u šumarstvu je podatak ovog ministarstva, dok je podatak o rastu proizvodnje.

⁵ Drvoprerađivačka- podatak Monstata (podaci se odnose na uporedni period januar- novembar 2014/2015.)